

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

Реєстраційний № 14

Дата 31.10.2024

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: Багатостороння дипломатія

на тему:

«Роль АСЕАН в багатосторонній дипломатії»

Студентки 4 курсу, 2 групи

Денної форми навчання

Семаль Діани Олександрівни

Керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри
міжнародної політики

Казакова Людмила Олександрівна

Національна шкала: відмінно

Кількість балів: 100 Оцінка ECST: A

Члени комісії: Ташова А.В.

(підпис) (прізвище та ініціали)

Казакова Л.О.

(підпис) (прізвище та ініціали)

Савка В.І.

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АСЕАН ЯК РЕГІОНАЛЬНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	5
1.1 Історія створення та розвиток АСЕАН.....	5
1.2 Цілі та принципи функціонування АСЕАН.....	7
1.3 Структура і механізми прийняття рішень в АСЕАН.....	9
РОЗДІЛ 2 РОЛЬ АСЕАН У БАГАТОСТОРОННІЙ ДИПЛОМАТІЇ	13
2.1 Аналіз внеску АСЕАН у регіональну безпеку.....	13
2.2 Співпраця АСЕАН з іншими регіональними та глобальними організаціями (ООН, ЄС, АТЕС).....	15
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ АСЕАН У БАГАТОСТОРОННІЙ ДИПЛОМАТІЇ	19
3.1 Геополітичні виклики для АСЕАН у сучасних умовах.....	19
3.2 Майбутнє АСЕАН у глобальній дипломатії: можливості розвитку та зміцнення впливу.....	21
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27

ВСТУП

Актуальність теми роботи визначається значним впливом цієї організації на сучасні міжнародні відносини та регіональну стабільність. Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) є однією з найважливіших міжнародних організацій, що об'єднує 10 країн із загальним населенням понад 660 мільйонів осіб. АСЕАН виступає як платформа для діалогу між країнами Південно-Східної Азії та зовнішніми партнерами, такими як США, Китай, Японія, ЄС та Росія. Це робить організацію важливим гравцем у регіональній та глобальній дипломатії. Багатосторонній формат, який практикує АСЕАН, сприяє стабільності та миру в регіоні, а також зміцнює економічні зв'язки через торговельні угоди та спільні ініціативи. Організація демонструє гнучкість у вирішенні конфліктів та врегулюванні суперечок, що є ключовим аспектом багатосторонньої дипломатії. З огляду на глобальні виклики, такі як економічна конкуренція, безпекові ризики та зміни клімату, роль АСЕАН у багатосторонній дипломатії залишається важливою для забезпечення стабільного розвитку та співпраці. Крім того, активна участь АСЕАН у регіональних форумах та самітах робить її ключовим учасником міжнародних переговорів. Це дозволяє країнам-учасницям АСЕАН не лише впливати на регіональну політику, але й на формування глобальних політичних та економічних тенденцій.

Стан наукового вивчення проблеми. Роль АСЕАН у багатосторонній дипломатії досліджували і аналізували такі відомі вчені, як Вергун В. А. [2], Нижник В. М. [13], Новицький В. Є. [14], Пахомова Н. І. [15] в контексті її ролі та значення, механізмів функціонування, доцільності, переваг та економічних вигід від її реалізації. Роль дипломатії вивчала Зонова Т. [7] та Здреник В. [8]. Серед вітчизняних та зарубіжних вчених–дослідників проблематиці дипломатії приділяли увагу Ціватий В. Г. [17], Чугаєнко Ю. О. [18], Ярошко О. З. [19].

Мета роботи полягає у визначенні та аналізі ролі АСЕАН у багатосторонній дипломатії.

В результаті поставленої мети можна сформулювати наступні **завдання** роботи:

- охарактеризувати історію створення та розвиток АСЕАН;
- вивчити цілі та принципи функціонування АСЕАН;
- проаналізувати структуру і механізми прийняття рішень в АСЕАН;
- провести аналіз внеску АСЕАН у регіональну безпеку;
- проаналізувати співпрацю АСЕАН з іншими регіональними та глобальними організаціями;
- оцінити перспективи та виклики для АСЕАН у багатосторонній дипломатії.

Об'єктом дослідження є багатостороння дипломатія.

Предметом дослідження є роль АСЕАН у багатосторонній дипломатії.

Методи дослідження. При написанні даної роботи було використано такі методи дослідження як: метод аналізу та синтезу, методи індукції та дедукції, аналітичної обробки інформації.

Для виконання даної роботи, **інформаційною базою** слугували наукові джерела, матеріали всесвітньої мережі Інтернет та праці вчених, які досліджували роль АСЕАН у багатосторонній дипломатії.

Теоретичне та практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження є теоретичною основою для оцінки ролі АСЕАН у багатосторонній дипломатії, та можуть бути використані в подальшій роботі над даною темою.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АСЕАН ЯК РЕГІОНАЛЬНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

1.1 Історія створення та розвиток АСЕАН

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) була створена 8 серпня 1967 року в Бангкоку, Таїланд. Її основною метою стало сприяння економічному зростанню, соціальному прогресу та культурному розвитку в регіоні, а також забезпечення миру і стабільності серед держав-учасниць. Засновниками АСЕАН були п'ять країн: Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур та Таїланд, які підписали так звану Бангкокську декларацію, основоположний документ, що заклав фундамент організації [4, с. 56].

У контексті холодної війни, створення АСЕАН було обумовлене необхідністю об'єднання країн Південно-Східної Азії перед лицем ідеологічних загроз і політичної нестабільності в регіоні. На той час регіональні конфлікти, включаючи війну у В'єтнамі, комуністичні рухи, а також геополітичні протистояння між великими державами, сприяли необхідності консолідації зусиль для забезпечення безпеки. Крім того, країни-засновниці прагнули зменшити зовнішній вплив на регіональні справи і створити власну платформу для вирішення внутрішніх та зовнішніх проблем [3, с. 47].

Протягом 1970-х років, АСЕАН поступово розширювалася як регіональний союз. У 1984 році до організації приєднався Бруней, після того як ця держава отримала незалежність. У 1990-х роках після закінчення холодної війни та завершення конфліктів у Камбоджі та В'єтнамі, організація продовжила розширення, що стало новим етапом її розвитку [30, с. 85]. У 1995 році до АСЕАН приєднався В'єтнам, а в 1997 році – Лаос і М'янма. Останньою країною, що приєдналася до АСЕАН, став Камбоджа у 1999 році.

Таким чином, до кінця 20-го століття АСЕАН об'єднувала 10 держав Південно-Східної Азії [5].

Один із ключових аспектів діяльності АСЕАН на початковому етапі був економічний розвиток. Створення спільного ринку стало важливим кроком на шляху до інтеграції економік країн-учасниць. У 1992 році був підписаний рамковий договір про АСЕАН зони вільної торгівлі (АФТА), який мав на меті зменшити тарифні бар'єри між країнами-членами та стимулювати регіональну торгівлю. У наступні десятиліття АСЕАН продовжувала зосереджуватися на економічній інтеграції, запроваджуючи програми співпраці у сфері інфраструктури, транспорту та енергетики [6].

АСЕАН також відіграє важливу роль у політичній стабільності та безпеці в регіоні. У 2003 році організація затвердила концепцію АСЕАНської спільноти, яка передбачала три ключові компоненти: політичну, економічну і соціокультурну. Ці три аспекти стали основою для поглиблення інтеграції та співробітництва в регіоні. Політичний вимір співпраці акцентує увагу на збереженні миру та врегулюванні конфліктів шляхом діалогу і дипломатичних зусиль [16].

На сучасному етапі АСЕАН розширила свої зовнішні зв'язки і відіграє важливу роль на глобальній арені. Організація встановила партнерські відносини з багатьма країнами та міжнародними організаціями, включаючи Китай, США, Європейський Союз, Росію та інші. Форум «АСЕАН + 3» включає такі країни, як Китай, Японія і Південна Корея, що робить організацію важливим елементом азійської політичної та економічної архітектури.

У 2015 році було створено АСЕАНську економічну спільноту (АЕС), яка стала новим етапом економічної інтеграції та стимулом для зближення національних економік держав-учасниць. Метою АЕС стало створення

єдиного ринку та виробничої бази з вільним рухом товарів, послуг, капіталу та кваліфікованої робочої сили [9].

Таким чином, АСЕАН з моменту свого створення перетворилася з регіональної організації на впливового глобального гравця, що сприяє зміцненню миру, стабільності та економічного зростання в регіоні Південно-Східної Азії та за її межами.

1.2 Цілі та принципи функціонування АСЕАН

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) — це міжнародна регіональна організація, створена з метою сприяння економічному зростанню, соціальному прогресу, культурному розвитку та миру серед країн Південно-Східної Азії [12]. Її основні цілі та принципи визначені в основоположному документі — Бангкокській декларації, підписаній 8 серпня 1967 року. Основні цілі АСЕАН:

- Сприяння економічному зростанню. Одна з головних цілей АСЕАН полягає у підтримці економічного розвитку держав-учасниць шляхом поглиблення економічної інтеграції та співробітництва. З 1992 року була створена зона вільної торгівлі (АФТА), що дозволила зменшити торговельні бар'єри між країнами-членами [1]. Економічна інтеграція також включає спільні проекти у сфері інфраструктури, транспорту, енергетики та цифрових технологій. Це дозволяє країнам АСЕАН збільшувати свою конкурентоспроможність на глобальному ринку.

- Соціальний прогрес та культурний розвиток. АСЕАН також прагне покращити якість життя громадян держав-учасниць, сприяючи соціальному прогресу та культурному взаєморозумінню. Країни АСЕАН активно співпрацюють у сфері освіти, охорони здоров'я та науки. Одним із важливих

елементів цієї співпраці є розвиток соціальних програм, спрямованих на зменшення рівня бідності та підвищення стандартів життя.

- Мир і стабільність у регіоні. Оскільки регіон Південно-Східної Азії історично був епіцентром конфліктів і політичної нестабільності, однією з основних цілей АСЕАН є забезпечення миру та безпеки серед країн-членів. Організація акцентує увагу на принципах ненасильницького врегулювання конфліктів і відмови від використання військових засобів для вирішення суперечок між державами-учасницями. Завдяки регулярним консультаціям і зустрічам на високому рівні АСЕАН підтримує стабільність та забезпечує дипломатичний діалог.

- Співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями. Одним із ключових аспектів діяльності АСЕАН є активне залучення до багатосторонньої дипломатії. Організація встановила партнерські відносини з багатьма країнами світу, включаючи США, Китай, Японію, Європейський Союз, а також з міжнародними організаціями, такими як ООН. Завдяки цим партнерствам АСЕАН активно впливає на регіональну та глобальну політику [5].

Основні принципи функціонування АСЕАН:

- Ненамірене втручання у внутрішні справи держав-членів. Одним із головних принципів, на якому будується діяльність АСЕАН, є невтручання у внутрішні справи держав-членів. Це означає, що жодна країна не має права втручатися у внутрішні політичні чи соціальні процеси іншої держави. Цей принцип забезпечує збереження суверенітету та незалежності кожної держави-члена.

- Рішення консенсусом. Важливим аспектом функціонування АСЕАН є прийняття рішень на основі консенсусу. Це означає, що всі держави-члени повинні досягти згоди перед прийняттям важливих рішень. Такий підхід

сприяє рівноправній співпраці, де інтереси кожної країни враховуються, незважаючи на її економічну або політичну вагу.

- Мирне врегулювання конфліктів. Важливим принципом є забезпечення мирного вирішення будь-яких конфліктів або суперечок між державами-членами. З цією метою АСЕАН створює умови для дипломатичних консультацій та переговорів, сприяючи стабільності та уникненню військових конфліктів у регіоні.

- Повага до прав людини та основних свобод. АСЕАН поступово інтегрує принципи прав людини у свою діяльність, визнаючи їхню важливість для розвитку суспільств та економік. У 2009 році була прийнята АСЕАНська хартія про права людини, яка передбачає захист основних прав і свобод усіх громадян країн-членів [16].

Сьогодні АСЕАН відіграє ключову роль у глобальних економічних та політичних процесах. Її принципи співробітництва забезпечують сталий розвиток регіону та посилюють вплив організації на світовій арені. АСЕАН не лише сприяє економічній інтеграції своїх країн-членів, але й активно співпрацює з великими економічними блоками та міжнародними організаціями, що робить її важливим гравцем у багатосторонній дипломатії [11].

Таким чином, завдяки своїм цілям та принципам функціонування, АСЕАН виступає потужним регіональним інструментом для забезпечення стабільності, розвитку та співпраці між країнами Південно-Східної Азії та світом.

1.3 Структура і механізми прийняття рішень в АСЕАН

Структура АСЕАН та її механізми прийняття рішень розроблені таким чином, щоб забезпечити рівноправність між країнами-членами і сприяти

консенсусному підходу до управління. Така система дає можливість уникнути домінування великих країн і забезпечити участь кожної держави у процесі прийняття рішень. Структура АСЕАН:

- АСЕАНський саміт (ASEAN Summit). АСЕАНський саміт є найвищим органом ухвалення рішень у структурі організації. Це зустрічі на найвищому рівні, де лідери країн-членів АСЕАН збираються для обговорення стратегічних питань регіонального значення. Зазвичай саміт проводиться двічі на рік, і на ньому приймаються основні політичні рішення та визначаються напрями подальшого розвитку АСЕАН. Основна роль АСЕАНського саміту полягає у координації політики держав-членів, обговоренні питань регіональної безпеки, економічного співробітництва та міжнародних відносин. Саміт також приймає рішення щодо залучення нових країн до організації та визначає напрями співпраці з зовнішніми партнерами.

- Секретаріат АСЕАН (ASEAN Secretariat). Секретаріат АСЕАН знаходиться в Джакарті, Індонезія, і відповідає за координацію щоденної діяльності організації. Генеральний секретар АСЕАН обирається на п'ять років і керує роботою секретаріату. Завдання секретаріату включають підготовку звітів, контроль за виконанням рішень, ухвалених на самітах, а також сприяння співпраці між країнами-членами. Секретаріат АСЕАН також організовує зустрічі між країнами-членами, забезпечує виконання програм організації та реалізацію домовленостей, досягнутих на рівні саміту. Він функціонує як виконавчий орган, який впроваджує стратегії та рішення, ухвалені керівництвом АСЕАН.

- Міністерські зустрічі АСЕАН. Крім АСЕАНського саміту, важливу роль у структурі організації відіграють міністерські зустрічі, зокрема зустрічі міністрів закордонних справ, міністрів економіки та інших високопосадовців, відповідальних за різні сфери політики. Ці зустрічі допомагають

координувати міжурядову співпрацю, а також формулювати політичні ініціативи у конкретних секторах, таких як економіка, культура, соціальна політика та екологія.

- АСЕАНська парламентська асамблея (АІРА). АСЕАН також має свій парламентський орган — АСЕАНську парламентську асамблею, яка представляє законодавчі органи країн-членів. Основна мета АІРА полягає у сприянні розвитку міжпарламентських зв'язків і наданні консультацій з важливих законодавчих питань, які можуть впливати на регіональну політику [21].

Прийняття рішень в АСЕАН засноване на кількох ключових принципах, які відрізняють організацію від інших міжнародних об'єднань. Основними механізмами прийняття рішень є:

- Консенсус. Прийняття рішень в АСЕАН відбувається шляхом досягнення консенсусу між усіма країнами-членами. Цей підхід дозволяє забезпечити рівноправність держав і уникнути домінування великих країн над малими. Водночас, консенсусний підхід може уповільнити процес прийняття рішень, особливо у випадках, коли між країнами існують суттєві розбіжності в поглядах.

- Принцип невтручання. Одним з основних принципів, який визначає механізм прийняття рішень в АСЕАН, є принцип невтручання у внутрішні справи інших країн-членів. Це означає, що жодна держава-член не може втручатися у внутрішні політичні чи економічні процеси іншої держави-члена. Такий підхід забезпечує політичну стабільність у регіоні та дозволяє кожній країні зберігати свій суверенітет.

- Еластичність і гнучкість. АСЕАН відома своєю гнучкістю у прийнятті рішень, яка дозволяє країнам-членам адаптуватися до змінних умов і контексту. Організація може швидко реагувати на нові виклики, такі як

природні катастрофи, політичні кризи або економічні потрясіння, розробляючи відповідні стратегії та програми дій.

- Партнерство і діалог з зовнішніми країнами. АСЕАН активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями, щоб зміцнити свій вплив на глобальному рівні. Це включає не тільки економічну та політичну співпрацю, але й участь у спільних проектах у сфері безпеки, освіти та екології. Завдяки такій політиці, АСЕАН поступово зміцнює свої позиції у міжнародній системі [25].

Таким чином, структура та механізми прийняття рішень в АСЕАН забезпечують ефективну взаємодію країн-членів і сприяють досягненню стабільного розвитку у регіоні. Завдяки консенсусному підходу до прийняття рішень, а також принципу невтручання у внутрішні справи країн-членів, організація підтримує мир і стабільність у Південно-Східній Азії.

РОЗДІЛ 2 РОЛЬ АСЕАН У БАГАТОСТОРОННІЙ ДИПЛОМАТІЇ

2.1 Аналіз внеску АСЕАН у регіональну безпеку

Асоціація держав Південно-Східної Азії є важливим фактором стабільності та безпеки у Південно-Східній Азії з моменту свого заснування у 1967 році. Її роль у регіональній безпеці поступово розширювалась завдяки політичній, економічній та безпековій інтеграції, яка сприяла формуванню більш безпечного та стабільного регіонального середовища. АСЕАН відіграє ключову роль у розбудові діалогу між країнами-членами та їхніми партнерами, створюючи механізми для вирішення конфліктів, запобігання ескалаціям і підтримки стабільності.

АСЕАН запровадила кілька важливих платформ і ініціатив, спрямованих на зміцнення регіональної безпеки та створення діалогу між країнами-членами. Одним з основних механізмів є Регіональний форум АСЕАН (АРФ), заснований у 1994 році. АРФ став першою багатосторонньою платформою, що дозволяє учасникам обговорювати питання безпеки в регіоні. Форум залучає не тільки країни Південно-Східної Азії, але й зовнішніх партнерів, таких як США, Китай, Японія, Росія та Європейський Союз. АРФ відіграє важливу роль у побудові довіри між країнами, попередженні конфліктів та мирному вирішенні суперечок [5].

Також важливим механізмом є Зустріч міністрів оборони країн АСЕАН (ADMM), яка сприяє співпраці у військовій сфері. ADMM дозволяє країнам-членам узгоджувати політику безпеки, обмінюватися інформацією та реалізовувати спільні ініціативи у галузі оборони. Одним з ключових досягнень є створення АСЕАНської мережі оборони та спільних навчань з питань протидії тероризму, природним катастрофам та кіберзагрозам.

Іншим важливим аспектом є Міжурядова комісія АСЕАН з прав людини (AICHR), яка була створена у 2009 році. Незважаючи на те, що

AICHR не має сильних виконавчих повноважень, вона є важливою платформою для обговорення прав людини та правової стабільності в регіоні, що має безпосередній вплив на безпекову ситуацію.

Однією з основних цілей АСЕАН є підтримка миру і стабільності через діалог і дипломатію. Це підкреслюється у принципах Договору про дружбу і співробітництво (ТАС), який став основним юридичним документом АСЕАН. ТАС встановлює зобов'язання країн-членів утримуватися від використання сили для вирішення суперечок і акцентує на важливості мирного врегулювання конфліктів через діалог [22, с. 176].

Завдяки цим принципам, АСЕАН відіграє роль посередника в регіональних конфліктах і напруженості. Наприклад, організація брала участь у врегулюванні конфлікту між Камбоджею та Таїландом щодо прикордонної території навколо храму Преа Вігеа. Такий діалог дозволив запобігти подальшій ескалації конфлікту та продемонстрував ефективність АСЕАН у підтримці стабільності.

АСЕАН також сприяє зменшенню загрози тероризму у Південно-Східній Азії, залучаючи країни до обміну інформацією та проведення спільних операцій для боротьби з екстремізмом. Організація працює над розробкою спільних стратегій боротьби з тероризмом, зокрема у таких країнах, як Індонезія, Малайзія, Філіппіни, які стикаються з екстремістськими рухами на своїй території.

Одним із важливих внесків АСЕАН у регіональну безпеку є її роль у балансуванні інтересів великих держав. Південно-Східна Азія є стратегічно важливим регіоном, що знаходиться на перетині інтересів США, Китаю, Індії та Японії. АСЕАН створює платформу для діалогу з цими країнами, сприяючи зменшенню напруженості та уникненню конфліктів між великими державами у регіоні [29, с. 52].

Особливо важливою є роль АСЕАН у відносинах з Китаєм, зокрема у питаннях, пов'язаних з Південно-Китайським морем. АСЕАН виступає за мирне вирішення суперечок у цьому регіоні і сприяє діалогу між Китаєм і країнами-членами, що мають територіальні претензії. Хоча рішення щодо Південно-Китайського моря все ще знаходяться на стадії переговорів, АСЕАН залишається ключовим гравцем у цьому процесі, забезпечуючи форум для вирішення конфліктів [10, с. 56].

Таким чином, узагальнюючи, АСЕАН відіграє важливу роль у забезпеченні регіональної безпеки через створення механізмів для дипломатії, співпраці у сфері оборони та запобігання конфліктам. Від Регіонального форуму АСЕАН до зустрічей міністрів оборони, організація використовує багатосторонні механізми для сприяння миру та стабільності у Південно-Східній Азії.

2.2 Співпраця АСЕАН з іншими регіональними та глобальними організаціями (ООН, ЄС, АТЕС)

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) активно співпрацює з низкою регіональних і глобальних організацій для зміцнення своїх економічних, політичних і безпекових позицій. Партнерство з організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейський Союз (ЄС), Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС) та інші, є ключовим елементом стратегії міжнародної інтеграції та багатосторонньої дипломатії АСЕАН [20].

АСЕАН має довгу історію співпраці з Організацією Об'єднаних Націй, яка охоплює різні аспекти регіонального розвитку, безпеки та стабільності. Ця співпраця офіційно закріплена в Спільній декларації про посилену

співпрацю між АСЕАН та ООН, підписаній у 2011 році. Одним з основних напрямів співпраці є розвиток стійкості регіону до глобальних викликів, таких як зміна клімату, миротворчі місії та соціально-економічний розвиток.

ООН підтримує АСЕАН через свої спеціалізовані агентства, наприклад, Програму розвитку ООН (ПРООН) та ООН-Жінки. Ці агенції допомагають реалізовувати проєкти у сфері боротьби з бідністю, забезпечення гендерної рівності та зменшення соціальних нерівностей. Крім того, ООН та АСЕАН тісно співпрацюють у миротворчих операціях, що сприяє забезпеченню стабільності в регіоні Південно-Східної Азії. Наприклад, ООН підтримує зусилля АСЕАН з мирного врегулювання конфліктів на Південно-Китайському морі, стимулюючи дипломатичний діалог між країнами-членами та зовнішніми партнерами.

Європейський Союз (ЄС) є одним із найважливіших партнерів АСЕАН у глобальному контексті. Співпраця між АСЕАН і ЄС відбувається у кількох ключових напрямках, включаючи торгівлю, економічний розвиток, безпеку та екологічні ініціативи. У 1977 році було засновано офіційні відносини між ЄС та АСЕАН, що стали основою для побудови багатосторонньої співпраці.

Одним із найважливіших економічних аспектів співпраці є вільна торгівля. ЄС є третім найбільшим торговим партнером АСЕАН, а їхні економічні зв'язки постійно зміцнюються завдяки підписанню низки торговельних угод. Угода про вільну торгівлю між АСЕАН і ЄС надає переваги обом сторонам шляхом зниження мит, підвищення інвестиційних можливостей і покращення умов для експорту та імпорту.

Співпраця між цими організаціями охоплює також екологічні та кліматичні ініціативи. ЄС активно підтримує програми АСЕАН з переходу на зелену економіку, стійкості до зміни клімату та впровадження новітніх технологій у галузі відновлюваних джерел енергії. Наприклад, ЄС фінансує

різні проєкти в рамках програми EU-ASEAN Green Initiative, яка спрямована на розвиток стійких практик управління природними ресурсами.

Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС) є ще однією важливою організацією, з якою АСЕАН активно співпрацює. Оскільки обидві організації мають спільні економічні інтереси та прагнуть зміцнення торгових відносин у регіоні, партнерство з АТЕС дозволяє АСЕАН брати участь у формуванні стратегій розвитку та економічної інтеграції на ширшому рівні.

АСЕАН і АТЕС спільно працюють над такими питаннями, як торговельна лібералізація, зменшення бар'єрів для інвестицій та розробка спільних правил для цифрової економіки. Співпраця у цих сферах сприяє більш швидкому зростанню та підвищенню конкурентоспроможності країн-членів АСЕАН на глобальному ринку. АТЕС також підтримує зусилля АСЕАН щодо зміцнення малого і середнього бізнесу, стимулювання інновацій та підвищення рівня цифрової трансформації у країнах Південно-Східної Азії [5].

Окрім того, АТЕС та АСЕАН спільно працюють над питаннями забезпечення енергетичної безпеки та розвитку відновлюваних джерел енергії. Спільні зусилля спрямовані на створення стійких енергетичних систем, що забезпечують стабільність постачання енергії у регіоні. Така співпраця є ключовою для забезпечення безперервного економічного розвитку Південно-Східної Азії.

Таким чином, співпраця АСЕАН з ООН, ЄС та АТЕС є важливою складовою багатосторонньої дипломатії організації та її інтеграції у глобальні процеси. Завдяки таким партнерствам, АСЕАН посилює свою роль у світовій політиці, економіці та безпеці. Взаємодія з іншими регіональними та міжнародними організаціями дозволяє АСЕАН вирішувати глобальні

виклики, такі як торгівля, кліматичні зміни та безпека, і продовжувати свій внесок у регіональну та світову стабільність.

РОЗДІЛ З ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ АСЕАН У БАГАТОСТОРОННІЙ ДИПЛОМАТІЇ

3.1 Геополітичні виклики для АСЕАН у сучасних умовах

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) стикається з численними геополітичними викликами, що зумовлені як глобальними, так і регіональними змінами. Зокрема, зростання конкуренції між великими світовими державами, напруженість у Південно-Китайському морі, а також економічні та технологічні зрушення ставлять АСЕАН перед необхідністю адаптуватися до нових умов. У сучасному глобалізованому світі організація змушена балансувати між великими силами, зокрема США, Китаєм, Європейським Союзом і Росією, зберігаючи при цьому єдність між країнами-членами та підтримуючи стабільність у регіоні.

Одним з основних геополітичних викликів для АСЕАН є посилення конфронтації між США та Китаєм, яка має безпосередній вплив на регіональну стабільність. Китай є найбільшим економічним партнером багатьох країн-членів АСЕАН, що зумовлено не лише активними торговельними відносинами, але й численними інвестиціями в інфраструктуру та розвиток. Зокрема, китайська ініціатива «Один пояс, один шлях» передбачає значні інвестиції в транспортну інфраструктуру Південно-Східної Азії, що зміцнює економічні позиції Пекіна в регіоні.

Однак США, зі свого боку, також намагаються зміцнити свої позиції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Американська стратегія «Вільний і відкритий Індо-Тихоокеанський регіон» передбачає зміцнення економічних та безпекових зв'язків із країнами АСЕАН, спрямованих на обмеження впливу Китаю. Через це країни АСЕАН часто опиняються перед дилемою вибору між двома найбільшими світовими державами. Для організації

надзвичайно важливо зберегти нейтралітет і не втягуватися в протистояння, оскільки це може призвести до внутрішніх конфліктів серед членів АСЕАН.

Питання Південно-Китайського моря є одним з найбільших джерел напруженості в регіоні та викликом для стабільності АСЕАН. Декілька країн-членів АСЕАН, зокрема Філіппіни, В'єтнам, Малайзія і Бруней, мають територіальні претензії у цій акваторії, як і Китай. Конфлікти через Південно-Китайське море обумовлені не лише стратегічним положенням регіону, але й величезними запасами природних ресурсів, таких як нафта і природний газ. Китай активно просуває свої інтереси в Південно-Китайському морі, що викликає занепокоєння серед країн-членів АСЕАН, які побоюються втрати своїх суверенних прав на морські території.

АСЕАН намагається діяти як платформа для переговорів та деескалації напруженості у регіоні. Однак через неоднорідність позицій країн-членів щодо Китаю організація часто виявляється неспроможною виробити єдину чітку політику стосовно територіальних суперечок. Це, в свою чергу, послаблює її вплив на врегулювання конфліктів і знижує ефективність у вирішенні питань безпеки [5].

Окрім великих світових держав, АСЕАН активно співпрацює з іншими важливими геополітичними акторами, такими як Японія, Австралія, Індія, Росія та Європейський Союз. Ці країни виступають важливими торговими та інвестиційними партнерами для країн-членів АСЕАН і сприяють зміцненню стабільності у регіоні. Японія, наприклад, є одним з найбільших донорів та інвесторів у країни Південно-Східної Азії, активно підтримуючи інфраструктурні проекти та сприяючи розвитку людського капіталу.

Проте залучення таких глобальних гравців до регіональних питань може мати свої недоліки. Кожен з них переслідує свої геополітичні інтереси, і це може призвести до нових викликів для АСЕАН у збереженні балансу сил у регіоні. Водночас роль зовнішніх партнерів є важливою для підтримання

безпеки та економічної стабільності, тому АСЕАН прагне розширювати та зміцнювати ці зв'язки, не втрачаючи при цьому своєї автономії.

Окрім зовнішніх геополітичних загроз, АСЕАН стикається з низкою внутрішніх викликів, пов'язаних із різними рівнями економічного розвитку та політичними системами своїх країн-членів. Наприклад, такі країни, як Сінгапур та Бруней, мають значно вищий рівень доходів на душу населення, ніж такі країни, як Лаос та М'янма. Це ускладнює процес ухвалення спільних рішень і веде до різних підходів у вирішенні регіональних питань [28].

Політична різноманітність також є джерелом напруженості всередині організації. Деякі країни-члени АСЕАН дотримуються авторитарних режимів, тоді як інші є демократіями. Це може створювати перешкоди для консолідації єдиної зовнішньої політики та реакції на виклики безпеки, такі як питання прав людини, зокрема щодо ситуації в М'янмі після військового перевороту 2021 року.

Таким чином, геополітичні виклики для АСЕАН є складними та багатовекторними. Організація повинна адаптуватися до мінливого глобального середовища, зберігаючи баланс між різними великими державами і забезпечуючи внутрішню єдність. Питання безпеки у Південно-Китайському морі, конкуренція між США та Китаєм, а також співпраця із зовнішніми партнерами залишаються ключовими аспектами, що визначатимуть майбутню роль АСЕАН у глобальній геополітичній арені.

3.2 Майбутнє АСЕАН у глобальній дипломатії: можливості розвитку та зміцнення впливу

Асоціація держав Південно-Східної Азії відіграє важливу роль у регіональній і глобальній дипломатії, особливо в умовах посилення економічної і політичної конкуренції між великими державами. З моменту

свого створення організація еволюціонувала від суто регіонального блоку до глобального гравця, який активно залучається до вирішення міжнародних конфліктів, економічної співпраці та екологічних викликів [27, с. 56]. Майбутнє АСЕАН у глобальній дипломатії значною мірою залежатиме від її здатності адаптуватися до змінюваних умов міжнародних відносин, розширювати співпрацю із зовнішніми партнерами та зміцнювати власні внутрішні інституції:

1. Підвищення регіональної ваги через економічну інтеграцію. Економічний розвиток країн-членів АСЕАН є однією з основних передумов для зміцнення позицій організації у глобальній дипломатії. Завдяки створенню спільного ринку (АЕС – ASEAN Economic Community) у 2015 році АСЕАН уже зробила значні кроки до більш тісної економічної інтеграції, що сприяло зміцненню її ролі в міжнародній торгівлі та інвестиціях. Враховуючи швидке економічне зростання регіону, АСЕАН має всі шанси стати однією з найважливіших економічних потужностей у світі. Перспективи розвитку АСЕАН значно розширюються завдяки інтенсивній співпраці з основними зовнішніми партнерами, такими як Китай, США, ЄС та Індія. Прогрес у рамках таких угод, як RCEP (Регіональне всеосяжне економічне партнерство), може забезпечити асоціації доступ до глобальних ринків і зміцнити її позиції в міжнародних переговорах. Успішна економічна інтеграція також дозволить АСЕАН не лише утримати свою роль як одного з ключових регіональних економічних блоків, але й бути лідером в процесах глобалізації та торгівлі.

2. Дипломатія та вирішення конфліктів. Іншою важливою сферою, у якій АСЕАН може зміцнити свої позиції, є її здатність виступати платформою для багатосторонньої дипломатії і врегулювання конфліктів. Організація вже має репутацію нейтрального посередника в регіональних конфліктах, що робить її важливим дипломатичним майданчиком. Проте для

подальшого зміцнення цієї ролі АСЕАН повинна більш активно залучатися до врегулювання таких складних питань, як територіальні суперечки в Південно-Китайському морі та проблеми безпеки в М'янмі після військового перевороту 2021 року. Важливим кроком у зміцненні дипломатичної ролі АСЕАН є розширення механізмів співпраці у сфері безпеки [26]. Програми, спрямовані на боротьбу з тероризмом, піратством, кібербезпекою, а також екологічними та гуманітарними викликами, можуть стати інструментом для поглиблення міжнародного впливу АСЕАН. Такі механізми, як ASEAN Regional Forum (ARF) та East Asia Summit (EAS), забезпечують платформу для обговорення безпекових питань із залученням зовнішніх партнерів, що може сприяти встановленню мирних рішень у регіоні.

3. Посилення ролі у глобальному управлінні. АСЕАН має великі можливості для зміцнення свого впливу на глобальну дипломатію через участь у багатосторонніх структурах. Організація активно співпрацює з такими глобальними гравцями, як ООН, ЄС та інші регіональні об'єднання. Завдяки посиленню співпраці з ООН у таких сферах, як зміна клімату, сталий розвиток та гуманітарна допомога, АСЕАН може не лише розширити свій вплив, але й набути нових можливостей для міжнародного лідерства. ЄС та АСЕАН активно працюють над укладанням угод, спрямованих на розширення торговельних зв'язків і зміцнення політичної співпраці. Це дозволяє АСЕАН не лише покращити свої економічні показники, але й долучитися до вирішення глобальних викликів через участь у міжнародних форумах і переговорних процесах [24]. Окрім цього, партнерство з такими глобальними організаціями, як АТЕС та BRICS, дає можливість країнам-членам АСЕАН брати участь у вирішенні ключових питань глобального розвитку та міжнародної торгівлі.

4. Виклики для єдності та дипломатичної ваги. Проте, на шляху до посилення своєї ролі у глобальній дипломатії, АСЕАН стикається з низкою

викликів. Внутрішня різноманітність країн-членів залишається одним із основних бар'єрів для досягнення єдності в політичних та економічних рішеннях. Наприклад, різні політичні режими та рівні економічного розвитку можуть призводити до конфліктів інтересів, що ускладнює вироблення спільної позиції на міжнародній арені. Також актуальним залишається питання територіальних конфліктів у Південно-Китайському морі, яке продовжує бути джерелом напруженості у відносинах АСЕАН з Китаєм. Ці виклики потребують гнучкого підходу і ретельного дипломатичного врегулювання для того, щоб уникнути внутрішніх розколів і зберегти дипломатичний авторитет організації [23].

Отже, майбутнє АСЕАН у глобальній дипломатії залежить від її здатності адаптуватися до нових викликів і можливостей у міжнародних відносинах. Посилення економічної інтеграції, розвиток механізмів безпеки та розширення співпраці з глобальними організаціями є ключовими кроками для зміцнення позицій асоціації на світовій арені. Проте, для успішного досягнення цих цілей АСЕАН потрібно зберігати єдність серед країн-членів та активно використовувати свою дипломатичну гнучкість для вирішення складних міжнародних питань.

ВИСНОВКИ

Отже, в результаті виконання поставлених завдань було здійснено наступні узагальнюючі висновки.

Історія Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) демонструє еволюцію від політичного альянсу до впливової економічної та політичної організації. Створена у 1967 році, АСЕАН мала на меті зміцнення регіональної стабільності та співпраці. Протягом наступних десятиліть організація розширила свою діяльність на економічний розвиток, інтеграцію та соціокультурні питання. АСЕАН вдалося створити платформу для конструктивного діалогу та вирішення регіональних конфліктів, що дозволило їй посісти важливе місце у глобальній дипломатії.

Основні цілі АСЕАН включають сприяння миру, стабільності та економічному розвитку країн-членів. Організація керується принципами рівності, невтручання у внутрішні справи держав-членів та пошуку консенсусних рішень. Ці принципи забезпечують ефективну взаємодію між країнами різного політичного і економічного розвитку, сприяють зміцненню регіональної співпраці та полегшують вирішення спільних проблем, таких як безпека, екологія та економічне зростання.

Структура АСЕАН базується на багаторівневій системі прийняття рішень, що включає регулярні зустрічі лідерів, міністрів та експертів з різних країн-членів. Важливою характеристикою є прагнення до консенсусу, що гарантує підтримку всіх країн-членів при ухваленні рішень. Це сприяє уникненню конфліктів, але іноді сповільнює процес прийняття важливих рішень, особливо у кризових ситуаціях.

АСЕАН активно сприяє підтримці регіональної безпеки через ініціативи, спрямовані на зниження конфліктів та посилення співпраці у сфері безпеки. Механізми, такі як ASEAN Regional Forum (ARF) та East Asia Summit (EAS), дозволяють організації грати роль посередника у врегулюванні конфліктів та підвищують її дипломатичний вплив. Завдяки координації заходів проти тероризму, піратства та природних катастроф, АСЕАН зміцнила свою роль у регіональній безпеці.

АСЕАН активно співпрацює з такими глобальними та регіональними організаціями, як ООН, ЄС та АТЕС, що дозволяє їй зміцнювати свої позиції у світі. Ця співпраця включає економічні, політичні та екологічні ініціативи, спрямовані на забезпечення сталого розвитку, миру та економічної інтеграції. Взаємодія з такими гравцями, як Європейський Союз та ООН, підвищує міжнародний статус АСЕАН, а також сприяє залученню нових партнерів до регіональних проєктів.

Сучасна геополітична ситуація ставить перед АСЕАН низку викликів, таких як територіальні суперечки у Південно-Китайському морі, вплив великих держав, зокрема Китаю та США, на регіональну політику, а також внутрішня різноманітність організації. Важливою задачею є збереження нейтральної позиції та підтримка єдності серед країн-членів, щоб уникнути внутрішніх конфліктів і забезпечити стабільний розвиток регіону.

АСЕАН має значний потенціал для подальшого зміцнення своєї ролі в глобальній дипломатії. Розвиток економічної інтеграції, підвищення рівня співпраці у сфері безпеки, а також розширення співпраці з іншими міжнародними організаціями є ключовими напрямками для посилення впливу АСЕАН на світовій арені. Проте для реалізації цих можливостей організація має подолати внутрішні виклики та адаптуватися до змінюваних умов міжнародної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аскольдов Т. А., Сеулова М. О. Багатостороння дипломатія. *Зелена економіка*. 2023. Вип. 6. С. 19-26.
2. Вергун В. А. Економічна дипломатія: навч. посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». 2010. 303 с.
3. Григор О. О. Багатостороння дипломатія як чинник урегулювання міжнародних конфліктів і кризових ситуацій. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2015. № 3–4. С. 45–58.
4. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України: колективна монографія. За заг. ред. д.е.н., проф. О.О. Борзенко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Електрон. дані. К., 2022. 264 с.
5. Досвід АСЕАН. 2023. URL:
<http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/42123?mode=full>
(дата звернення: 08.10.2024)
6. Івасечко О. АСЕАН та ЄС у порівнянні: гео економічний та інституційний аспекти. URL:
<https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4454/ivasechko.pdf> (дата звернення: 08.10.2024)
7. Зонова Т. В. Економічна дипломатія. *Зовнішньоекономічні зв'язки*. 2005. Т. 18. № 6. С. 59.
8. Здреник В. Економічна дипломатія. *Дзеркало*. 2023. № 4. № 2. С. 82-89.

9. Країни АСЕАН у фокусі пріоритетних ринків. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-25_33.pdf (дата звернення: 08.10.2024)
10. Корольчук Л. В., Баула О. В., Галазюк Н. М. Дипломатія. Навчальний посібник. Луцьк: ПП «Волинська друкарня». 2024. 340 с.
11. Курс лекцій: Основи дипломатичної служби. URL: http://megalib.com.ua/content/2478_Rozdil_8_Ychast_mijnarodnih_organizacij_u_rozvitky_diplomaticnih_vidnosin_Mijnarodni_konferencii_ya_k_forma_diplomatichnoi_praktiki.html (дата звернення: 04.10.2024)
12. Курнишова Ю. Стан та перспективи формування нової системи регіональної безпеки у Східній Азії. Відділ зовнішньо-політичних стратегій. 2009. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/januar2009/1.htm> (дата звернення: 04.10.2024)
13. Нижник В. М. Економічна дипломатія та економічна безпека України: навчальний посібник. Хмельницький національний університет. Хмельницький. 2007. 299 с.
14. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність: підручник. К.: КНЕУ. 2003. 948 с.
15. Пахомова Н. І. Економізація дипломатичної служби як головний напрям її модернізації. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/%2019_2011/11.pdf (дата звернення: 08.10.2024)
16. Створення АСЕАН і особливості її еволюції. URL: [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=apmv_2014_19\(2\)_16](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=apmv_2014_19(2)_16) (дата звернення: 08.10.2024)

17. Ціватий В. Г. Дипломатія: теорія, історія, практика: підручник. Київ: Дип. акад. України при МЗС України. 2016. 396 с.
18. Чугаєнко Ю. О. Економічна дипломатія в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю держави. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 3 (141). С. 59–69.
19. Рошко І. З.Економічна дипломатія як інструмент забезпечення національних інтересів у добу глобалізації. URL: https://www.researchgate.net/publication/363204503_EKONOMICNA_DIPLOMATIA_UKRAINI_AK_INSTRUMENT_REALIZACII_NACIONALNIH_INTERESIV (дата звернення: 08.10.2024)
20. ASEAN 2030: the challenges of building a mature political and security community. Asian Development Bank Institute Working Paper Series, p. 441. (дата звернення: 12.10.2024)
21. Shergin S.O. Golden jubilee of ASEAN: achievements and problems of development. *Foreign affairs*, no. 9. 2017. (дата звернення: 12.10.2024)
22. Cold I.Yu. The "ASEAN Way" as a method of integration in East Asia: successes, problems and challenges. *Study of world politics*. 2023. vol. 1 (62). Pp. 176–192.
23. New Realities in Foreign Affairs: Diplomacy in the 21st Century / Ed. V. Stanzel. Berlin, 2018. 69 p. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2018RP11_sze.pdf (дата звернення: 12.10.2024)
24. Economic Diplomacy and Economic Security by Peter A.G. van Bergeijk and Selwyn Moons. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1436584 (дата звернення: 11.10.2024)
25. Evolution of the modern model of diplomacy. URL: <https://ahpsxxi.org/index.php/journal/article/download/89/73/> (дата звернення: 11.10.2024)

26. Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. URL: <https://ahpsxxi.org>
(дата звернення: 11.10.2024)
27. Cottey A., Forstey A. Reshaping Defense Diplomacy: New Role for Military Cooperation Assistance, Adelphi Paper. Oxford University Press for the International Institute of Strategic Studies. 2004. № 365. P. 56.
28. Floyd, N., Dropping the Autopilot: Improving Australia's Defence Diplomacy. URL: <https://www.lowyinstitute.org/>
(дата звернення: 11.10.2024)
29. Kupiecki R. Dyplomacja obronna – próba konceptualizacji. *Dyplomacja i Bezpieczeństwo*. 2017. № (1). P. 52.
30. Surmacz B. Ewolucja współczesnej dyplomacji. Aktorzy, struktura, funkcje. Maria Skłodowska-Curie University Publishing House, Lublin. 2015. P. 85.